

בשקט בשקט כדי שלא להרגיז את החרדים, חולל הנשיא בדימוס אהרן ברק מהפכה בדיני האישות בישראל, והקים מוסד נישואים אזרחיים אלטרנטיבי - המתקדם והמשתלם ביותר בישראל, בפרט לנשים כל ילד יודע כי נישואים וגירושים של יהודים בישראל נערכים לפי הדין הדתי. עם זאת, במשך השנים חילונים רבים רצו בהסדרת מערכת נישואים חלופית לצד הדתית, ואילו הדתיים התנגדו לכך בתוקף. ב-21 בנובמבר 2006 הושלמה מהפכה שקטה, ובישראל הוסדרה מערכת נישואים אזרחית חלופית. המהפכן כצפוי הוא לא אחר מנשיא בית המשפט העליון בדימוס, אהרן ברק.

בכנס לשכת עורכי הדין באילת יתקיים מחר מושב תחת הכותרת "זוגיות אזרחית", שבו תידון המהפכה המתחוללת מתחת לאפס של החרדים. ברק ייעדר מהמושב, אך יחלוק עם הנוכחים את משנתו בראיון שצולם מראש.

חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואים וגירושים) קובע: "נישואים וגירושים של יהודים ייערכו בישראל על פי דין תורה". עם גזרה זו השלים הרוב המוחלט של אזרחי המדינה, בדרך כלל מתוך בחירה. היו זוגות יהודים שהחליטו ללכת נגד הזרם ומצאו פתרונות יצירתיים - נישואי קפריסין, מקסיקו, פרגוואי או אחרים, וערכו מסיבת חתונה בישראל. ואולם הגישה הרווחת היתה שאין לשיטות אלה ערך בשעת פירוד, שכן אז ייקבע כי נישואים אלה לא היו תקפים מלכתחילה, או שזוג כזה חייב בגט לחומרה על ידי בית הדין הרבני, מפאת ספק קידושין.

ככלל, זוג שנפרד מחויב בטקס גירושים, גט, רק אם הוא נישא כדת משה וישראל (כדמו"י), בטקס קידושין. ללא קידושין, אין צורך בגט. ואולם על פי ההלכה, אחת הדרכים לקדש אישה היא ביאה (קיום יחסי מין), ולכן זוג שנישא בנישואים אזרחיים עלול ליצור חשש לספק קידושין. לכן, במקרים מסוימים בתי דין רבניים

חייבו זוגות בגט לחומרה, שנועד למנוע ספק שמא הם בכל זאת קידשו אחד את השנייה, וכדי להבטיח שיהיו באמת מותרים לכל איש או אישה.

מעורבות המדינה

"מערכת נישואים מושלמת מורכבת משלושה פרמטרים: מעורבות מדינתית ביצירת הקשר; מעורבות מדינתית ביציאה מן הקשר; ומערכת חובות וזכויות פנימית במהלך הקשר", אומר עו"ד יוסי מנדלסון, מומחה לדיני אישות ומשפחה, שינחה את הפאנל בנושא באילת. "כל שלושת הפרמטרים הללו קיימים בישראל במערכת הנישואים הדתיים: יצירת קשר על ידי קידושין; פירוקו בגט בבית הדין הרבני; ודיני המזונות ושאר החוקים המסדירים את התוכן הפנימי, כגון חוק יחסי ממון".

כבר בתחילת שנות ה-60 קבע השופט יואל זוסמן בפסק דין פונק-שלינגר כי על משרד הפנים לרשום כנישואים זוגות שהתחתנו בטקס נישואים אזרחי בחו"ל. נפסק כי הרישום נעשה לצרכים סטטיסטיים, ואינו מעיד על תוקף הנישואים. על יסוד הלכה זו נמנעה במשך השנים הכרעה בתוקפם של נישואים אזרחיים, וזוגות שנישאו בדרך זו נרשמו במשרד הפנים כנישואים. הבעיה החריפה מאוד עם העלייה מחבר העמים, שמורכבת ברובה המוחלט מזוגות נישואים אזרחית.

תוכנם של הנישואים הללו מבחינת הדין החל עליהם, לא היה ברור. בכל הנוגע להתרתם, בתי הדין הרבניים נהגו לקבוע אחת משתיים: שבני הזוג לא היו נישואים מעולם, ולפיכך אין צורך להתיר את נישואיהם; לחילופין נפסק לא פעם כי בשל ספק קידושין יש להתיר את הנישואים בגט לחומרה. הממונות ודיני המזונות שחלו על זוגות אלה, נותרו במשך השנים כסוגיה בלתי פתורה.

לכל אלה שם ברק סוף בסדרה של ארבעה פסקי דין. סנונית ראשונה להכרה בתוקף נישואים אזרחיים בישראל הסתמנה בסוף 2003, כאשר ברק יצק תוכן מהותי בנישואים אלה מכוח דיני החוזים. הוא קבע כי במציאות הישראלית העכשווית, נישואים אזרחיים לא ייבחנו על פי תוקפם, שאלה השנויה במחלוקת חריפה ושאין לגביה קונסנזוס, אלא כהסכם בין בני הזוג שאותו עליהם לקיים ביושר ובהגינות. תוכן זה

יתמלא בהסכם מפורש בין בני הזוג, או מכוח חוזה שבית המשפט יצוק בו תוכן על פי עקרונות תום הלב. הבסיס החוזי, כך נפסק, מקים חובת תשלום מזונות אזרחיים הדדית, ששיעורם ומשך תשלומם ייקבעו על פי אותם עקרונות. באופן זה הסדיר ברק את אחד מתוך שלושת הפרמטרים של נישואים, התוכן המהותי. מדובר בפסק דין שזוכה לביקורת לא מעטה, שכן דיני הנישואים מתאפיינים בוודאות גבוהה, ואילו מערכת חוזית שתתמלא בתוכן על פי עקרונות תום הלב, נעדרת את אלמנט הוודאות.

השלב הבא נעשה בפסק הדין הידוע מנובמבר 2006, שבו קבע בג"צ כי על משרד הפנים לרשום זוגות חד-מיניים שנישאו בקנדה, כזוגות נשואים לצורך מרשם האוכלוסין. גם במקרה זה בית המשפט העליון, בראשות ברק, ביסס את פסיקתו על הפיקציה של פונק-שלזינגר, לפיה הרישום בתעודת הזהות חסר משמעות מהותית. בדעת מיעוט נותר השופט אליקים רובינשטיין, שגרס כי הלכת פונק-שלזינגר נמתחה מעבר לנדרש וכי לא ניתן לומר כי הרישום חסר משמעות. "האדם מן היישוב אינו מבחין בין הרישום לבין ההכרה בסטטוס; נצא נא לרחובה של עיר ונשאל את הבריות, ודומה שאין חולק כי התשובה תהא כי הם היינו הך", קבע רובינשטיין.

לדעת מנדלסון, "פסק הדין מחזק את ההכרה שניתנת בישראל לנישואים אזרחיים שנעשו בחו"ל, שכן כדברי רובינשטיין, לא ניתן לומר כי הרישום הוא סטטיסטי גרידא, אלא הוא מקנה מעמד וזכויות. למשל, זוג שמגיע למשרד השיכון לבקש משכנתא לזכאים, מתבקש להציג תעודת זהות, ואיש אינו הולך לבדוק את תוקף הנישואים על פי הרישום". הכרה לצורכי רישום שנעשית לגבי זוגות חד מיניים, תחול כמובן גם על זוגות דו מיניים שנישאו בנישואים אזרחיים בחו"ל. וכך הוסדר הפרמטר השני של הכרה מדינתית בנישואים אזרחיים.

התרה אזרחית

הפרמטר השלישי והמורכב מכולם הוא זה של התרת הנישואים במקרה של קרע בזוגיות. נושא זה בא על פתרונו בפסק דין נוסף של ברק מ-21 בנובמבר 2006. ברק קבע כי בני זוג יהודים-ישראלים, שבעיקרון היו כשרים להינשא כדמו"י אך בחרו להינשא בטקס אזרחי בחו"ל, אינם זקוקים לגט לצורך גירושים שכן לא היה ביניהם טקס קידושין. עם זאת, כך נקבע, יש להתיר את נישואי הזוג בפסק דין ולא ניתן להסתפק בקביעה כי נישואיהם מעולם לא היו תקפים. בני זוג שכאלה, קובע ברק, נשואים על פי דין הגויים (או כלשון ההלכה על פי "הלכות בני נוח"), שהדין העברי מכיר בו. מאחר שהנישואים מוכרים, יש להתירם בפסק דין של בית המשפט המוסמך, שהוא בית הדין הרבני - ללא גט.

אחת המשמעויות של היעדר הצורך בגט, גם לא בגט לחומרה, וקביעת צורך בפסק דין של גירושים, היא ביטול החשש לעגינות בקרב זוגות הנישואים באופן אזרחי. בנוסף, קובע ברק, כי להבדיל מתביעה לגט בין בני זוג נשואים כדמו"י, בתביעה להתרת נישואים אזרחיים בבית הדין הרבני, לא ניתן לכרוך בתום לב את ענייני הממונות של בני הזוג, שכן מערכת הדין הדתית אינה מכירה בנישואים האזרחיים כיוצרי חובות וזכויות.

קביעה זו היא צעד דרמטי המסיר חשש למרוץ הסמכויות בנושאי ממונות בין בני זוג מתגרשים - מרוץ שמתחולל בין בית הדין הרבני לבית המשפט לענייני משפחה בכל הנוגע לזוגות נשואים כדמו"י. כידוע, ישנה סמכות מקבילה לשני בתי המשפט שנרכשת על ידי בית המשפט שאליו מוגשת התביעה קודם. ככלל, גברים זוכים להקלות בבתי הדין הרבניים, ומשתדלים לרוב לכרוך את נושאי הממונות לתביעת הגירושים בבית הדין הרבני. נשים, לעומת זאת, יעדיפו לרוב שעניינן יתברר על פי הדין האזרחי בבית המשפט לענייני משפחה.

שתי תוצאות אלה הן מהפכניות, ומקנות לנישואים אזרחיים עדיפות על פני כל מוסד נישואים אחר בישראל. אפשר לומר כי פסק הדין שולח מסר לציבור, לפיו כדאי להתחתן בנישואים אזרחיים, שכן בכך מנוטרלים החשש לעגינות ומרוץ הסמכויות הקשה. בפרט, נישואים אזרחיים טובים לשמירת זכויות האשה בעת ניתוק הקשר. בכך גובש הפרמטר של התרת הנישואים האזרחיים והושלמו כל הפרמטרים ליצירת מוסד נישואים שלם ומלא.

בפסק הדין מאמץ ברק חוות דעת של בית הדין הרבני, שבה נקבע כי בתי הדין הרבניים מוסמכים להתיר בפסק דין נישואים אזרחיים של יהודים בישראל. יש להניח שבית הדין בירך על ההחלטה של ברק, שכן בתי הדין הרבניים היו מעוניינים לשמר את המונופול שלהם על ענייני הגירושין של יהודים בישראל. כל החלטה אחרת, היתה מוציאה מידי בתי הדין את עשרות אלפי הזוגות היהודים שהתחתנו בנישואים אזרחיים, ומעבירה את הטיפול בהם לבית המשפט לענייני משפחה. על החלטת ברק לפיה לא ניתן לכרוך את ענייני הממונות בתביעת גירושים, יש להניח ששמחים בבתי הדין הרבניים הרבה פחות.

פסק הדין האחרון ניתן על ידי ברק מספר ימים לאחר מכן, ב-29 בנובמבר 2006, ובו הוא מתייחס כמובן מאליו להכרה המדינתית בנישואים אזרחיים. מדובר בפסק דין שעסק בדיני ירושה, ושבו קבע ברק כי יש לפרש את המונח "בני זוג" לצורך חוק הירושה, ככולל בני זוג הנישואים באופן אזרחי, ואף לנישואי תערובת. כלומר, המדינה מכירה בנישואים אזרחיים לא רק ברישום בלבד, אלא מהותית. לחיזוק פסיקתו ברק מפנה לפסק דין שלו עצמו, שניתן שמונה ימים קודם לכן, ומציין "על כן נקבע כי בני זוג יהודים, תושבי הארץ או אזרחיה, הכשרים להינשא כדת משה וישראל, הנישואים בנישואים אזרחיים מחוץ לישראל, התקפים במקום עריכתם, יש לראותם כנישואים בישראל". בהערת אגב מוסיף ברק כי אמנם הוא מפרש את המונח "בני זוג" בנוגע לחוק הירושה ככולל בני זוג שנישאו בנישואים אזרחיים, אך אם היה נדרש לפרש את אותו מונח גם

לצורך חוקים אחרים, כגון חוק יחסי ממון, הוא היה נותן את אותה פרשנות.

מוסד חדש

כלומר, בארבעה פסקי דין, הצועדים עקב בצד אגודל ומסתמכים האחד על השני, יוצר ברק מוסד נישואים אלטרנטיבי, שתקף ומוכר על פי הדין הישראלי, שניתן להתיר בבית דין ישראלי והמקנה יתרונות גדולים על פני נישואים דתיים. התוכן המהותי של נישואים אזרחיים ניתן על יסוד הסכם חוזי בין בני הזוג, ובהיעדר כזה, על ידי בית המשפט על פי עקרונות תום הלב.

לדברי מנדלסון, "אם סדר ההחלטות בעניין התוכן החוזי של נישואים אזרחיים ובעניין הסמכות של בתי הדין הרבניים להתיר נישואים אזרחיים היה הפוך, ייתכן שברק היה מגיע לדעה שונה". לדבריו, הצורך בחיוב זוגות נשואים בנישואים אזרחיים במזונות מכוח דיני החוזים דווקא נבע מהרצון להימנע מהכרעה בשאלת תוקפם של נישואים אזרחיים. ייתכן שכיום, לאחר שלצורך התרת הנישואים האזרחיים נקבע שהם תקפים, תוכנם היה נקבע מכוח דיני הנישואים ולא מכוח דיני החוזים. יתרונם של דיני נישואים הוא בכך, שבניגוד לדיני החוזים, הם אינם תלויים בהסכם בין בני הזוג, או בהסכם שתוכנו ייקבע על פי עקרונות לא ודאיים של יושר והגינות בהתאם לשיקול דעת בית המשפט. כיום, לאחר שנישואים אזרחיים הוכרו כתקפים, לא ברור מה יהיה התוכן המהותי שבתי משפט יעניקו להם. חוסר הוודאות התוכני גורם לכך, למשל, שלא ברור מה יהיו המזונות שייפסקו בין בני זוג נשואים אזרחית שייפרדו. ההנחה כי מזונות אלה יהיו מקבילים למזונות על פי דין תורה, אינה נכונה. במקרה שהתבסס על פסק דין מ-2003, שהכניס תוכן חוזי לנישואים אזרחיים, נדון תשלום מזונות בין ידועים בציבור, ונפסקו מזונות לכל החיים, בניגוד לדין תורה שקובע מזונות עד הגט בלבד

דיני המעמד האישי

מבוא

הדין בישראל בענייני המעמד האישי הנו דין אישי ולא דין טריטוריאלי. דין טריטוריאלי מחיל על כל האזרחים דין שווה. דין אישי מחיל על קבוצת אנשים מסוימת בעלי השתייכות עדתית, דתית מסוימת דין מסוים. בישראל, בה חל דין אישי, לכל עדה דתית דין שונה.

שיטה זו הנהוגה בישראל, כבר לא מקובלת כיום בעולם.

בתקופה העותומאנית, אפשר השלטון לעדות דתיות מוכרות, שקבע הסולטאן בצו, לדון בענייני נישואין, גירושין ומזונות של אנשי אותה עדה דתית. לגבי המוסלמים, בתי המשפט המוסלמים טיפלו בכל ענייני המעמד האישי ולא רק בענייני נישואין גירושין ומזונות.

מצב משפטי דומה, שרר גם בתקופת השלטון הבריטי. ענייני המעמד האישי הוסדרו ב "דבר המלך במועצה על ארץ ישראל", חיקוק משנת 1922, שהנו בתוקף עד היום בכל הקשור לדיני המשפחה.

בסימן 51 לדבר המלך נקבע מהם ענייני המעמד האישי:

"ענייני מצב אישי פירושם תביעות בעניין נישואין או גטין, מזונות, כלכלה, אפוטרופסות, כשרות יוחסין של קטנים, איסור השימוש ברכושם של אנשים שהחוק פסל אותם, והנהלת נכסי אנשים נעדרים."

לגבי מוסלמים נשארה הסמכות הרחבה של ביה"ד השרעי. לשאר בתי הדין הדתיים נקבעה סמכות שיפוט ייחודית בענייני נישואין, גירושין

ומזונות. ענייני המעמד האישי הנם רשימה סגורה בסימן 51 לדבר המלך ורק לגביהם ישנה סמכות לבי"ד דתי.

עם קום המדינה, אימץ המשפט הישראלי את הוראות החקיקה המנדטוריות, כל עוד לא עמדו בסתירה לחקיקה הישראלית החדשה, ובכלל זה, המצב המשפטי בעניין ענייני המעמד האישי. במשך השנים נחקקו חוקים טריטוריאליים שגרעו עניינים מסוימים, המנויים בסימן 51 כענייני המעמד האישי, הכפופים לדין הדתי, והחילו עליהם את המשפט האזרחי. כך נוצרה תרכובת של דין דתי ואזרחי.

החוקים האזרחיים הבולטים הנם:

חוק שווי זכויות האישה תשי"א 1951.

ע"פ הדין העברי, נכסי האישה עוברים לבעל בזמן הנישואין. חוק שווי זכויות האישה קובע שלאחר הנישואין זכאית אישה להמשיך לשמור על קניינה. זו התערבות ישירה של המחוקק בתוצאות של דין דתי. חוק אימוץ ילדים, תש"ך-1960. (הוחלף אח"כ בחוק אימוץ ילדים, תשמ"א-1981). החוק קובע כי "עניין אימוץ ימחק מענייני המעמד האישי".

חוק הכשרות המשפטית והאפטרופסות תשכ"ב 1962.

החוק לא קובע במפורש, כי ענייני הכשרות המשפטית והאפטרופסות ימחקו מרשימת ענייני המעמד האישי בסימן 51 לדבר המלך, אך בפועל, על עניינים אלו חל חוק זה שהוא חוק טריטוריאלי.

חוק הירושה תשכ"ה 1965.

קובע כי "ענייני ירושות, צוואות ועיזבונות ימחקו מסימן 51".

חוק יחסי ממון בין בני זוג תשל"ג 1973.

נושא יחסי הממון בין בני הזוג אינו מופיע בסימן 51 כחלק מענייני המעמד האישי. בראשית שנות המדינה, בתי המשפט פרשו זאת כעניין של נישואין. בהמשך, לאור חוק שווי זכויות האישה, נקבע כי יחסי הממון אינם עניין של נישואין. בתי המשפט האזרחיים דנו בעניין ע"פ הדין האזרחי ובתי הדין הדתיים דנו ע"פ הדין הדתי. משנחקק חוק יחסי ממון בין בני זוג, הוחל על שתי הערכאות דין אזרחי זהה.

הסכם ממון - הסכם גירושין

עו"ד אלי פז מתמחה במתן ייעוץ משפטי ו ייצוג משפטי בענייני אישות ומשפחה.

הנכם מוזמנים לפנות לקבלת יעוץ משפטי ראשוני חינם וללא התחייבות. עריכת הסכם ממון 2500 ש"ח.

התקצירים שלהלן נועדו אך ורק לצורך העשרת הידע ואינם מהווים תחליף לייעוץ משפטי.

הסכם ממון בין בני זוג

בני זוג המעוניינים לתכנן למסד את הקשר ביניהם, יכולים לערוך הסכם ממון לפני התקשרות בקשר נישואין.

עריכת הסכמי ממון טרם נישואין כרוכה לעיתים בתחושת אי נוחות אותה עלולים בני הזוג לחוש זה כלפי זה, כאשר הדיון בעניינים הכספיים קודם לעריכת ה נישואין, דבר העשוי לעתים לגרור טרוניה מצד בן הזוג. אי נעימות קלה בטרם נישואין יכולה למנוע אי נעימות רבה יותר בעתיד, אם יתברר שה נישואין לא הצליחו.

הסכם ממון שנערך טרם נישואין ישמש, במקרה של גירושין, הסכם גירושין.

להרחבה בעניין הסכמי ממון, הסכמי גירושין ראה להלן:

יחסי ממון בין בני זוג עקב נישואיהם, מוסדרים בחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג – 1973. הוראות חוק זה חלות על בני זוג שנישאו מיום 1.1.74 ואילך.

בהמשך יובא נוסח החוק במלואו.

לפי החוק נקבעים יחסי ממון בין בני זוג נשואים ע"פ הסכם שערכו ביניהם: "הסכם ממון", באופן הקבוע בחוק, רק אם לא נעשה הסכם מפורש, נחשבים בני הזוג כמי שהסכימו להסדר המוצע בחוק: "הסדר איזון המשאבים".

הסכם ממון

הסכם ממון: הסכם (חוזה) שעורכים ביניהם בני זוג ובו הם חופשיים לקבוע את היחסים הממוניים לרבות חלוקת רכוש, חלוקת זכויות, חלוקת חובות ביניהם כרצונם.

כדי ש הסכם ממון יהיה בר תוקף חוקי, טעון הסכם ממון אישור בית משפט לענייני משפחה או בית הדין הרבני (וכשמדובר בעדה דתית אחרת בית הדין הדתי של אותה עדה דתית) שיתנו לאחר שיוודא בית המשפט לענייני משפחה או בית הדין הרבני כי "בני הזוג עשו את ההסכם או את השינוי בהסכמה חופשית ובהבינם את משמעותו ואת תוצאותיו". אותו נוהל נדרש גם לגבי שינוי הסכם ממון.

ניתן גם להתקשר בהסכם ממון לפני נישואין או בשעת עריכת נישואין ובאופנים אלו אין צורך כי בני הזוג יפנו לבית משפט לענייני משפחה או לבית דין רבני לצורך אישור הסכם הממון וההסכם ממון שנערך לפני נישואין יכול להיות מאושר ע"י נוטריון או ע"י רושם הנישואין.

בשנים האחרונות גוברת המגמה של זוגות העורכים הסכמי ממון בטרם נישואין מה שמונע פעמים רבות את הצורך בניהול הליכים משפטיים בעניין הגירושין ואף את הצורך בעריכת הסכמי גירושין

שינוי הסכם ממון

מערכת יחסים בין בני זוג הנה דינאמית ולא תמיד הסכם ממון שנערך טרם נישואין או במהלך תקופת נישואין הנו רלוונטי לאחר שנים כאשר

מעמדם הכלכלי של הצדדים השתנה לטוב או לרע וכאשר הם או מי מהם צברו הון ורכוש ולחילופין צברו חובות או הסתבכו כלכלית. ברור הצורך במנגנון שלא יכבול בני זוג ל הסכמי ממון ממון שנערכו לפני שנים אף אם מדובר בהסכמי ממון שאושרו על ידי בית משפט לענייני משפחה או על ידי בית דין רבני וקיבלו תוקף של פסק דין. יש לאפשר ביטול הסכם ממון או שינוי הסכם ממון בהתאם לרצון בני הזוג אולם מאידך יש למנוע מצב בו ביטול הסכם ממון או שינוי הסכם ממון ייעשה בקלות יתר וללא ביקורת שיפוטית מה שעלול לגרום להפעלת לחץ ולנסיונות סחיטה בין בני הזוג.

לפיכך קובע החוק כי שינוי הסכם ממון או ביטול הסכם ממון הנו אפשרי אולם על השינוי או הביטול להיעשות באותה דרך בה נעשה ההסכם המקורי היינו עריכת הסכם בדבר שינוי הסכם ממון או ביטול הסכם ממון בכתב והגשת הסכם השינוי או הביטול לאישור בית משפט לענייני משפחה או בית דין רבני שיוודא כי " בני הזוג עשו או את השינוי בהסכמה חפשית ובהבינם את משמעותו ואת תוצאותיו " ורק אז יאשר את שינוי הסכם הממון המקורי או את ביטולו ויתן לשינוי או לביטול תוקף של פסק דין.

הסכם גירושין

פעמים רבות נערכים הסכמי גירושין בין בני זוג בסיום או תוך כדי ניהול התביעות המשפטיות הכרוכות בהליך הגירושין. הסכם גירושין הנו למעשה הסכם ממון שנערך בין הצדדים בשק ותוך כדי סכסוך הגירושין. על פי החוק אין צורך בהליך משפטי נפרד של אישור הסכם גירושין ו הסכם בין בני זוג שאושר בפסק דין גירושין על ידי בית דין רבני, דינו כדין הסכם ממון שאושר לפי הוראות חוק יחסי ממון בין בני זוג.

ניסוח הסכם ממון

בניסוח הסכם הממון יש להתייעץ עם איש מקצוע ולהמנע מניסוחים העלולים להיות פרובלמטיים.

כך למשל קיים נוהג די מקובל לכלול ב הסכם ממון ובפרט ב הסכם ממון שנערך לפני נישואים פסקה הקובעת, כי, באם הבעל לא יעמוד בהתחייבותו לתת גט לאישה, יחויב הבעל בתשלום פיצוי כספי לאשה.

נוסח זה הנו בעייתי מבחינת בית הדין הרבני שכן קיים חשש כי ה גט שייתן הבעל הנו "גט מעושה", שכן הבעל נתנו כדי להימלט מחיובו בפיצויים. (להרחבה ראה בפרק "גירושין") עניין זה שנוי במחלוקת בין הפוסקים ולכן בפועל יש לשקול להימנע מקביעת פיצויים בהסכם ממון, שכן אם יוגש הסכם ממון או הסכם גירושין כזה ל בית הדין הרבני הוא יזהר מלאשרו.

במדה וכן נערך הסכם גירושין הקובע סנקציה כספית על הבעל, לא תמיד יחייב בית הדין הרבני את הבעל בתשלום הפיצויים הקבועים ב הסכם גירושין ובוודאי כשהסכום עולה על הנזק הממשי שנגרם לאישה.

הבעייתיות באישור הסכמי ממון או הסכמי גירושין הכוללים חיוב הבעל בפיצויים באם הבעל לא יעמוד בהתחייבותו לתת גט לאישה, קיימת רק כאשר מבקשים אישור ההסכם בבית דין רבני. או כשמדובר ב הסכם ממון שנערך לפני הנישואין ומבוקש אישורו של הרב רושם הנישואין הסכמי ממון והסכמי גירושין ניתן לאשר גם בבית משפט לעניני משפחה וכשמדובר בהסכם ממון שנכרת לפני הנישואין גם אצל נוטריון ובאופנים אלו אין כל בעיה לאשר הסכמים הכוללים סנקציה כספית.

הסדר איזון המשאבים

הסדר איזון המשאבים הוא ההסדר החל על בני זוג שלא ערכו הסכם ממון, או על נושאים שלא הוסדרו בהסכם ממון שנערך בין בני הזוג.

סע' 3 (א) לחוק קובע כי: "לא עשו בני הזוג הסכם ממון, ואם עשו - במידה שההסכם אינו קובע אחרת, יראום כמסכימים להסדר איזון המשאבים לפי פרק זה."

מהות ההסדר

במשך הנישואין:

סע' 4 לחוק: "אין בכריתת הנישואין או בקיומם כשלעצמם כדי לפגוע בקנינים של בני הזוג, להקנות לאחד מהם זכויות בנכסי השני או להטיל עליו אחריות לחובות השני."

לאחר פקיעת הנישואין:

סע' 5 לחוק: "הזכות לאיזון בפקיעת הנישואין."

(א) עם פקיעת הנישואין עקב גירושין או עקב מותו של בן זוג זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג, למעט -

(1) נכסים שהיו להם ערב הנישואין או שקיבלו במתנה או בירושה

בתקופת הנישואין;

(2) גמלה המשתלמת לאחד מבני הזוג על-ידי המוסד לביטוח לאומי,

או גמלה או פיצוי שנפסקו או המגיעים על פי חיקוק לאחד מבני-הזוג בשל נזק גוף, או מוות.

(3) נכסים שבני הזוג הסכימו בכתב ששוויים לא יאוזן ביניהם.

(ב) בפקיעת הנישואין עקב מותו של בן זוג יבואו, לעניין הזכות, לאיזון המשאבים, יורשיו במקומו.

מהות הסדר איזון המשאבים הנה, כי כל עוד בני זוג נשואים, אזי הזכויות והחובות, הרשומות ע"ש כל אחד מבני הזוג הנן קניינו הבלעדי של אותו בן זוג, על שמו הן רשומות.

רק עם פקיעת הנישואין, מתבצעת חלוקה שווה בין שני בני הזוג, הן בזכויות והן בחובות.

במהלך הנישואין אין לכל אחד מבני הזוג זכות קניינית במחצית הנכסים אך ישנה זכות אובליגטורית לכל אחד מהם לקבלת מחצית שווים של כלל הנכסים עם פקיעת הנישואין.

תחולת ההסדר בבית הדין הרבני

כל עוד לא הסכימו בני זוג במפורש אחרת חוק יחסי ממון בין בני זוג ו הסדר איזון המשאבים חלים ומחייבים גם בדיון בפני בית דין רבני (או בית דין דתי של עדה דתית אחרת)

סע' 13 לחוק: "החוק ובתי הדין"

(א) חוק זה אינו בא לשנות מסמכות שיפוטם של בתי הדין הדתיים.

(ב) בעניין שחוק זה דן בו ינהג גם בית דין דתי לפי הוראות חוק זה, זולת אם הסכימו בעלי הדין לפני בית הדין להתדיין לפי הדין הדתי.

חוק יחסי ממון בין בני זוג תשל"ג 1973

פרק ראשון : הסדר מוסכם

1. הסכם ממון

הסכם בין בני זוג המסדיר יחסי ממון שביניהם (להלן - הסכם ממון), ושינוי של הסכם כזה, יהיו בכתב.

2. אישור ואימות [תיקון : תשנ"ה]

(א) הסכם ממון טעון אישור בית המשפט לענייני משפחה (להלן - בית המשפט) או בית הדין הדתי שלו סמכות השיפוט בענייני נישואין וגירושין של בני הזוג (להלן - בית הדין), וכן טעון שינוי של הסכם כזה אישור כאמור.

(ב) האישור לא יינתן אלא לאחר שנוכח בית המשפט או בית הדין שבני הזוג עשו את ההסכם או את השינוי בהסכמה חפשית ובהבינם את משמעותו ואת תוצאותיו.

(ג) בהסכם ממון שנכרת לפני הנישואין או בשעת עריכתם יכול אימות רושם הנישואין לבוא במקום אישור בית המשפט או בית הדין.

(ג1) הסכם ממון שנכרת לפני הנישואין יכול שיאומת בידי נוטריון לפי חוק הנוטריונים, התשל"ו-1976, 2, ובלבד שהנוטריון נוכח שבני הזוג הניצבים בפניו עשו את ההסכם בהסכמה חופשית ובהבינם את משמעותו ותוצאותיו.

(ד) הסכם בין בני הזוג שאושר בפסק דין גירושין על ידי בית הדין, דינו כדין הסכם ממון שאושר לפי סעיף זה.

פרק שני : הסדר איזון המשאבים

3. תחולת ההסדר

(א) לא עשו בני הזוג הסכם ממון, ואם עשו - במידה שההסכם אינו קובע אחרת, יראום כמסכימים להסדר איזון המשאבים לפי פרק זה, ויראו הסדר זה כמוסכם בהסכם ממון בעל תוקף שנתמלאו בו הוראות סעיף 2.
(ב) בני זוג שלא ביקשו אימות של הסכם ממון בהתאם לסעיף 2(ג), יסביר להם רושם הנישואין לפני עריכתם את תכנון ומשמעותו של סעיף קטן (א).

4. העדר תוצאות במשך הנישואין

אין בכריתת הנישואין או בקיומם כשלעצמם כדי לפגוע בקנינים של בני הזוג, להקנות לאחד מהם זכויות בנכסי השני או להטיל עליו אחריות לחובות השני.

5. הזכות לאיזון בפקיעת הנישואין [תיקון : תש"ן]

(א) עם פקיעת הנישואין עקב גירושין או עקב מותו של בן זוג (להלן - פקיעת הנישואין) זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג, למעט -

(1) נכסים שהיו להם ערב הנישואין או שקיבלו במתנה או בירושה בתקופת הנישואין ;

(2) גימלה המשתלמת לאחד מבני הזוג על-ידי המוסד לביטוח לאומי, או גימלה או פיצוי שנפסקו או המגיעים על פי חיקוק לאחד מבני-הזוג בשל נזק גוף, או מוות.

(3) נכסים שבני הזוג הסכימו בכתב ששוויים לא יאוזן ביניהם.

(ב) בפקיעת הנישואין עקב מותו של בן זוג יבואו, לענין הזכות, לאיזון המשאבים, יורשיו במקומו.

6. מימוש הזכות לאיזון

(א) לצורך איזון המשאבים לפי סעיף 5 יש לשום את נכסי כל אחד מבני הזוג, פרט לנכסים שאין לאזן שוויים; משווי הנכסים האמורים של כל בן-זוג יש לנכות את סכום החובות המגיעים ממנו, למעט חובות בקשר לנכסים שאין לאזן שוויים.

(ב) היה שוויים של נכסי בן הזוג האחד עולה על שוויים של נכסי השני, חייב האחד לתת לשני את מחצית ההפרש, אם בעין ואם בכסף או בשווה כסף.

(ג) באין הסכמה בין בני הזוג בשאלה מה מגיע מהאחד לשני או באיזו דרך יבוצע האיזון, יחליט בית המשפט או בית הדין לפי הנסיבות, ורשאי הוא לקבוע מועדי הביצוע, הבטחתו ושאר תנאיו, לרבות תוספת ריבית במקרה של ארכה או סילוק בשיעורים.

(ד) בהחלטתו לפי סעיף קטן (ג) יתחשב בית-המשפט או בית-הדין בכל הנסיבות הקשורות במצבו הכלכלי של כל אחד מבני הזוג, ובאופן שימנע ככל האפשר -

- (1) גרימת אובדן מקור פרנסה סבירה לאחד מבני הזוג;
- (2) הפסקת קיומו או פגיעה בהמשך תיפקודו התקין של תאגיד או של מקום עבודה אחר;
- (3) פגיעה בצבירת הזכויות הסוציאליות של אחד מבני הזוג.

7. הרחבת בסיס האיזון

נכס שבן זוג הוציא או התחייב להוציא מרשותו בכוונה לסכל זכותו של בן זוגו לפי סעיף 5, ונכס שנתן או התחייב לתת במתנה - למעט מתנות ותרומות הניתנות לפי הנהוג בנסיבות הענין - רשאי בית המשפט או בית הדין לראותו, לצורך איזון המשאבים, כאילו הוא עדיין של אותו בן-זוג.

8. סמכויות מיוחדות

ראה בית המשפט או בית הדין נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת, רשאי הוא, לבקשת אחד מבני הזוג שהוגשה לאחר פקיעת הנישואין - אם לא נפסק בדבר יחסי הממון בפסק דין גירושין - לעשות אחת או יותר מאלה:

(1) לקבוע נכסים נוספים על המפורטים בסעיף 5 ששוויים לא יאוזן בין בני הזוג;

(2) לקבוע שאיזון שווי הנכסים, כולם או מקצתם, לא יהיה מחצה על מחצה, אלא לפי יחס אחר שיקבע;

(3) לקבוע שאיזון שווי הנכסים, כולם או מקצתם, לא יהיה לפי שוויים בשעת פקיעת הנישואין, אלא לפי שוויים במועד מוקדם יותר שיקבע;

(4) לקבוע שאיזון המשאבים לא יתייחס לנכסים שהיו לבני הזוג בזמן פקיעת הנישואין אלא לנכסים שהיו להם במועד מוקדם יותר שיקבע.

9. ראיות

ראיה על היות נכס בבעלותו או בהחזקתו של אחד מבני הזוג או על היותו רשום על שמו, אין בה בלבד כדי לצאת ידי נטל ההוכחה שיש למעט נכס זה מן הנכסים ששוויים יאוזן בין בני הזוג.

10. עסקאות בזכות לאיזון

כל עוד לא פקעו הנישואין, זכותו של בן זוג לאיזון המשאבים אינה ניתנת להעברה, לשיעבוד או לעיקול.
פרק שלישי : הוראות לכל הסדר

11. אמצעים לשמירת זכויות

עשה אחד מבני הזוג פעולה שיש בה כדי לסכל זכות או זכות עתידה של בן הזוג השני על פי הסכם ממון או על פי הסדר איזון המשאבים, או שקיים חשש סביר שהוא עומד לעשות פעולה כזאת, רשאי בית המשפט או בית הדין, לפי בקשת בן הזוג השני, לנקוט אמצעים לשמירת הזכות האמורה, ובין השאר רשאי הוא לעשות אחת או יותר מאלה:

- (1) לצוות על מתן ידיעות ועל מתן ערובה;
- (2) לקבוע פעולות שיהיו טעונות הסכמת שני בני הזוג;
- (3) לצוות על רישום הערה מתאימה בפנקס המתנהל על פי חוק שרשום בו נכס של אחד מבני הזוג.

12. אישור לפעולה טעונת הסכמה

היתה פעולה של אחד מבני הזוג טעונה, לפי הסכם ממון או לפי צו בהתאם לסעיף 2(11), הסכמת בן הזוג השני ואותו בן זוג סירב להסכים, רשאי בית המשפט או בית הדין לאשר את הפעולה אם ראה שהסירוב היה שרירותי; לא יכול היה בן הזוג השני להביע דעתו או שלא היתה אפשרות סבירה לברר דעתו, רשאי בית המשפט או בית הדין לאשר את הפעולה אם ראה שהיא לטובת המשפחה.
פרק רביעי: הוראות שונות

13. החוק ובתי הדין

- (א) חוק זה אינו בא לשנות מסמכות שיפוטם של בתי הדין הדתיים.
- (ב) בענין שחוק זה דן בו ינהג גם בית דין דתי לפי הוראות חוק זה, זולת אם הסכימו בעלי הדין לפני בית הדין להתדיין לפי הדין הדתי.

14. הוראות מעבר

סעיף 3 ושאר הוראות הפרק השני לא יחולו על בני זוג שנישאו זה לזה לפני תחילת חוק זה.

15. משפט בינלאומי פרטי

על יחסי הממון בין בני זוג יחול חוק מושבם בשעת עריכת הנישואין, אולם רשאים הם בהסכם לקבוע ולשנות יחסים אלה בהתאם לחוק מושבם בשעת עשיית ההסכם.

16. תיקון חוק הירושה

בחוק הירושה, תשכ"ה-1965

(1) בסעיף 11(ב), אחרי "בבעלות משותפת של שניהם" יבוא "או שהגיע במות אחד מהם לנשאר בחיים מחצית שווים של כל נכסי שניהם או של מרביתם לפי שווים, אם על פי דין ואם על פי הסכם ביניהם";

(2) בסעיף 11(ג), במקום "הוראה זו אינה באה לפגוע" יבוא "הוראה זו לא תחול על מה שמגיע לבן זוג לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973, או לפי הסכם ממון כמשמעותו באותו חוק, ואינה באה לפגוע";

(3) בסעיף 104(א)(4), בסופו יבוא "והמגיע לבן זוג לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973, או לפי הסכם ממון כמשמעותו באותו חוק".

17. שמירת זכויות ודינים

אין בחוק זה כדי לגרוע מזכויות לפי חוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), תשי"ט-1959, או מזכויות האשה לפי כתובתה, ואין בו כדי לגרוע מהוראות סעיף 101 לחוק המקרקעין, תשכ"ט-1969, 4.

18. ביצוע ותקנות

שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו.

19. תחילה

תחילתו של חוק זה ביום ז' בטבת תשל"ד (1 בינואר 1974).